

GRUNDSKOLREFORMENS PERSONA

I SKRIVELSE till Kungl Maj:t den 25 augusti 1969 framlade skolöverstyrelsen förslag till åtgärder och övergångsordningar i lärarfrågorna med anledning av den beslutade revideringen av grundskolans läroplan. En lång serie överläggningar mellan företrädare för SÖ och personalorganisationerna har föregått SÖ:s definitiva ställningstagande till åtgärder av olika slag. Dessa överläggningar inleddes i april månad och har kulminerat under juni och juli månader.

Det skall vidare erinras om att facklärarförbundet redan under våren 1968 verkställde en omfattande statistisk undersökning beträffande de faktorer som var särskilt betydelsefulla ur lärarsynpunkt inför den förväntade läroplansrevisionen. Detta material har ställts till SÖ:s förfogande och har enligt uttalande från SÖ varit av väsentlig betydelse i de ställningstaganden som gjorts i det nu framlagda förslaget.

Förbundet uppvtaktade vidare redan i oktober 1968 företrädare för utbildningsdepartementet och skolöverstyrelsen med krav på snabba åtgärder för att motverka de ur lärarsynpunkt negativa effekterna av läroplansrevisionen.

De utbildningsinsatser som måste komma till för att nu anställda lärare skall bli behöriga för undervisning inom det "nya" högstadiet kunde redan på ett tidigt stadium bedömas vara synnerligen omfattande. Förbundet framföll också vid upprepade tillfällen nödvändigheten av att förslag till utbildningsåtgärder snabbt måste framläggas, därest

lärarna skulle erhålla rimliga tidsmässiga möjligheter att genomgå erforderlig vidareutbildning. Den obenägenhet att ingå i konkreta överläggningar som från SÖ:s sida var betecknande för läget ända fram till april månad i år skapade helt naturligt en stark irritation bland de berörda lärarna och deras fackliga företrädare. Facklärarförbundet har vid upprepade tillfällen sökt påskynda det omfattande arbetet med lärarfrågorna som nu lett till konkreta förslag från SÖ:s sida.

DET skall emellertid också konstateras att det arbete som bedrivits inom skolöverstyrelsen har varit utomordentligt besvärligt och omfattande. Sedan överläggningarna påbörjades mellan SÖ och personalorganisationerna i april månad har ett intensivt arbete lagts ned inom överstyrelsen för att komma till rätta med problemen. Omfattningen av arbetet torde framgå av den skrivelse till Kungl Maj:t som SÖ nu framlägger. Facklärarförbundet vill också uttala, att överläggningarna kunnat föras i en positiv atmosfär med en klart märkbar strävan från SÖ:s företrädare att bemästra de omfattande personalproblemen på ett tillfredsställande sätt.

De personalproblem som uppstår vid den nya läroplanens genomförande berör till huvudsaklig del facklärarförbundets medlemmar med anställning på högstadiet. Framförallt gäller detta yrkeslärare, lärare i tekniska läroämnen och vidareutbildade gymnasieingenjörer samt lärare i handelsyrken och vidareutbildade gymnasieekonomier. Närma-

re 2 000 lärare på ovannämnda tjänster torde vara berörda av förändringarna. Härtill kommer de speciella övergångsproblem, som uppstår för hushållslärare på grund av överförandet av undervisningen i hemkunskap från årskurs 7 till 8.

Facklärarförbundet har funnit anledning ställa omfattande krav på myndigheterna för att bemästra de betydande personalproblem, som kommer att uppstå på grund av läroplansreformen och som de enskilda lärarna inte har kunnat påverka.

Dessa lärare har varit med om att bygga upp den nya skolan och har ofta en omfattande tjänstgöringstid bakom sig. Att de helt plötsligt skulle vara obehövliga i 1970-talets skola har givetvis förbundet inte kunnat acceptera.

SÖ understryker också i sin skrivelse till Kungl Maj:t behovet av att slå vakt om det förtroende från lärarkårens sida gentemot samhällets beslutande organ som är en förutsättning för ett fortsatt reformarbete inom skolväsendet. SÖ framhåller också, att det enligt dess bestämda mening är "nödvändigt att utvecklings-, förändrings- och rationaliseringsarbetet och därmed förenade omställningsprocesser kan bedrivas i förtroendefull samverkan med företrädare för de anställda och deras organisationer".

FÖR yrkeslärare och lärare i tekniska läroämnen innebär SÖ:s förslag att de skall genomgå vidareutbildningskurs för gymnasieingenjörer om två terminer vid YPI och därefter anställas som ämneslärare

EFFEKTER

i matematik, fysik eller kemi samt teknik. För tillträde till denna utbildning kommer att krävas vissa förkunskaper motsvarande fackskolans tekniska linjes matematik och fysik eller kemi samt tekniska kunskaper inom det egna yrkesområdet på denna nivå. Endast en mindre del av de berörda lärarna har denna utbildning i dag, varför självstudier kommer att krävas för inträde vid YPI. Dessa studier kan i en del fall bli av relativt stor omfattning.

Lärarna måste enligt facklärarförbundets bestämda uppfattning erbjudas förmånliga studiesociala förmåner för dessa studier för att uppnå inträdeskraven. Dessa kommer annars reellt att fungera som en spärr för fortsatt anställning vid grundskolan. Enligt SÖ:s förslag skall hänsyn tas till den tekniska erfarenhet som yrkeslärarna besitter vid tillträde till vidareutbildning. Förslaget skall ses mot bakgrund av den omfattande praktiska erfarenhet från näringslivet som yrkeslärarna har och som måste vara av stort värde för undervisningen i ämnet teknik och för skolan som helhet.

Då facklärarförbundet under hösten 1968 framlade sina förslag till vidareutbildning för olika lärargrupper skedde det i vetskap om att kraven ställdes mycket högt för yrkeslärarnas del. Framförallt för de äldre lärarna skulle stora svårigheter uppstå att genomgå studier för att uppnå kompetens till ämneslärartjänst i matematik, fysik eller kemi samt teknik. För att komma till rätta med denna grupps anställningsproblem har facklärarförbundet

framlagt förslag om tjänster i enbart ämnet teknik. SÖ har dock i skrivelsen till Kungl Maj:t avvisat detta förslag bl a med motiveringen att en utbildning för undervisning i enbart ämnet teknik skulle komma att bli rätt omfattande och ej heller skulle ha samma positiva effekt vad gäller tjänsteunderlaget som SÖ:s förslag med ämneslärartjänster i utöver teknik även matematik samt fysik eller kemi. Förbundet delar givetvis SÖ:s uppfattning att tjänster med ett bredare tjänstgöringsunderlag är att föredra. Vår avsikt har endast varit att skapa alternativ med mindre långtgående utbildningsåtgärder än de nu av SÖ föreslagna.

Därest de nu av SÖ föreslagna åtgärderna inte visar sig vara tillräckliga torde möjligheter föreligga att uppta frågan till förnyad behandling med överstyrelsen. De övergångsordningar som föreslås för vissa äldre icke-ordinarie lärare har också skapat förutsättningar för att motverka den negativa effekten för de lärare, som inte kommer att genomgå den föreslagna vidareutbildningen.

För vidareutbildade gymnasieingenjörer föreslås en fortbildningskurs om en till två månader med tonvikt på det praktiskt-manuella innehållet i ämnet teknik. För att dessa lärare skall uppfylla de krav som kommer att ställas på dem i undervisningen har förbundet hävdade att de i vissa fall måste få en relativt omfattande kompletterande utbildning inom det praktiskt-manuella området beroende på individuell praktik från näringslivet.

Den av SÖ nu föreslagna fortbildningskursen är enligt förbundets uppfattning i flertalet fall inte tillräcklig för att ge lärarna erforderliga praktiska kunskaper för undervisning i ämnet teknik.

VAD gäller de mer definitiva förslagen till lösning kan noteras, att SÖ föreslår extra ordinarie och extra lärartjänster i enbart ämnet maskinskrivning. Undervisning i maskinskrivning kommer att ske inom ramen för fritt valt arbete och de två lärartimmar som finns i årskurs 8 och 9. Detta förslag läggs mot bakgrund av att man räknar med ett relativt omfattande val av maskinskrivning bland eleverna. Genom förslaget öppnas möjligheter att bemästra den svåra situationen för lärare i handelsyrken.

För ämneslärarna på den merkantila sidan, framförallt vidareutbildade gymnasieekonomerna, föreligger dock för närvarande inga direkta förslag till lösningar. SÖ avser sedermera — bl a på grundval av de uppgifter som förväntas i den aviserade lärarinventeringen — att återkomma till denna fråga. Gymnasieekonomernas situation behandlas i en separat ledare.

Den skrivelse som SÖ nu avlämnat till Kungl Maj:t vittnar också om att överstyrelsen aktivt gått in för att söka lösningar på de personalproblem som övergångsvis kommer att föreligga framförallt under tidsperioden 1970 — 1973. SÖ föreslår sålunda såsom en särskild övergångsåtgärd att extra lärartimmar i en omfattning om högst en veckotimme för varje klass på

högstadiet får tas i anspråk under läsåren 1970/71 — 1972/73. Dessa extra lärartimmar skall få användas till förstärkning av lärarinsatser i arbetslag i olika ämnen eller på sådant sätt att lärare med minskning av undervisningsskyldigheten skall kunna användas för arbetsuppgifter av annan art än reguljär undervisning. Kostnaderna för det framlagda förslaget för extra lärartimmar uppskattas av skolöverstyrelsen till 59 milj kr under den angivna treårsperioden. Genom förslaget med extra lärartimmar uppnås framförallt två syften, dels att klara olika lärares anställningsproblem under en övergångstid, dels att med rätt användning av dessa timmar skapa goda förutsättningar för ett smidigt införande av den reviderade läroplanen. Inte minst för hushållslärares del torde förslaget om extra lärartimmar få väsentlig betydelse för att åstadkomma lösningar på en svår personalfråga. Även SÖ:s förslag till övergångsordningar i övrigt bl a fyllnadstjänstgöring, undervisning i lärarlag och återbesättande av lärartjänst utan ledigämälans synes väl anpassade. — Särskilda övergångsordningar föreslås också för äldre extra ordinarie lärare med viss fullgjord lärtjänstgöring vilka

föreslås kunna medges rätt att kvarstå i sin nuvarande tjänst intill dess avgång kan ske medelst förtidspension eller ålderspension. Denna fråga kommenteras på särskild plats i tidningen.

DEN omfattande skrivelse till Kungl Maj:t som SÖ utarbetat och som publiceras in extenso i detta nummer av Fackläraren innefattar i ett flertal avseenden positiva förslag för de anställda lärarna. Den rymmer emellertid också en del oklara punkter som det finns anledning att återkomma till. Det skall givetvis också konstateras svårigheten att i alla avseenden överblicka de konsekvenser som blir resultatet av läroplansreformen. I dessa avseenden har emellertid från SÖ:s sida uttalats att fortlöpande kontakter fortsättningsvis skall upprätthållas mellan överstyrelsen och personalorganisationerna för att ta upp nyttillkommande problem.

Det skall vidare konstateras att SÖ på olika punkter i sitt förslag understryker att vissa förhandlingsfrågor blir resultatet av den beslutade revideringen av läroplanen för grundskolan. SÖ understryker särskilt att frågan om undervisningsskyldigheten för de nya typerna av tjänster för ämnena konst, teknik

och ekonomi skyndsamt bör lösas. Likaledes framhålls att undervisningsskyldigheten för undervisning inom aktiviteter för fritt valt arbete samt löneförhöjningar och undervisningsskyldighet för tjänster i maskinskrivning måste upptas till behandling. Facklärarförbundet får anledning att återkomma till de frågeställningar som blir aktuella ur förhandlingssynpunkt. Det skall emellertid understrykas, att den revidering av grundskolans läroplan som nu genomförs innebär betydande påtryckningar på stora lärargrupper som tjänstgör på grundskolans högstadium.

DET ankommer nu på utbildningsdepartementet att på grundval av skolöverstyrelsens framlagda förslag slutgiltigt handlägga lärarfrågorna inom den reviderade grundskolan. Det är vår förhoppning att utbildningsdepartementets arbete snabbt skall kunna utmynna i konkreta förslag samt att överläggningarna mellan departementet och personalorganisationerna skall kunna föras i samma positiva anda och med samma vilja att komma tillrätta med lärarproblemen som har skett i våra hittillsvarande kontakter med skolöverstyrelsen. ■

TRYGGHET FÖR ÄLDRE LÄRARE

I DE överväganden som gjorts för att inpassa de nu anställda lärarna på grundskolans högstadium i den undervisning som skall meddelas enligt de nya läroplanerna har givetvis den principiella uppfattningen legat till grund både för SÖ och personalorganisationerna att vidareutbildning skall erbjudas i sådan utsträckning att alla lärare ges möjlighet till behörighet för undervisning enligt den reviderade läroplanen.

Facklärarförbundet har emellertid framhållit, att särskilda överväganden måste komma till som beaktar läget för de äldre extra ordinarie lärarna med längre tids lärtjänstgöring. Svårigheterna för dessa lära-

re att genomgå den omfattande vidareutbildning som kan komma att erfordras måste i vissa fall bedömas som närmast oöverstigliga.

Förbundet har för att skydda dessa lärare och skapa möjlighet för dem att fortsättningsvis tjänstgöra inom grundskolan framlagt förslag till särskilda övergångsordningar som ger dem möjlighet att stanna kvar som lärare inom grundskolan till pensionsålderns uppnående. Skolöverstyrelsen har i det nu till Kungl Maj:t framlagda förslaget i huvuddragen biträdd facklärarförbundets förslag.

Detta innebär att möjligheter skapas för bl a innehavare av tjänster som yrkeslärare, som lärare i

tekniska läroämnena, som lärare i merkantila ämnen och yrkesämnen och som ämneslärare för vidareutbildad gymnasielärare som kvarstår på de tjänster som de för närvarande innehar längst intill dess innehavaren av tjänsten uppfyller villkoren för att erhålla förtidspension eller, om han ej kan erhålla förtidspension, villkoren för att erhålla ålderspension.

Denna rätt skall enligt förslaget gälla för innehavare av extra ordinarie lärtjänst som före den 1.7.1970 fyllt 50 år och som från denna tidpunkt kan tillgodoräkna minst 10 års anställning som lärare med minst halv tjänstgöring vid grundskola eller annan statlig eller

statsunderstödd skola samt under förutsättning att underlag för minst halv tjänstgöring kan beredas läraren vid grundskolan i kommunen inom ämnesområdet, där han kan anses äga förutsättningar att undervisa. Vidare erfordras att länskolnämnden från fall till fall lämnar sitt medgivande.

Förutsättningar skapas genom detta förslag för en tillfredsställande lösning av de äldre lärarnas pro-

blem. De förslag som SÖ nu framlägger till Kungl Maj:t i denna fråga finner fackläraryrket ett nytt och positivt grepp inom det personalpolitiska området. Det är vår förhoppning att förslaget vid Kungl Maj:ts bifall skall skapa förutsättningar för de lokala skolmyndigheterna att lösa övergångsproblemen för de äldre lärarna på ett smidigt och positivt sätt. ■

Förbundet har emellertid också i överläggningarna med SÖ framhållit, att den vidareutbildning som leder till behörighet för högre tjänst i väsentlig utsträckning bör erbjudas lärarna utan egna ekonomiska insatser. Man kan nämligen inte bortse ifrån den tvångssituation som uppkommit för lärarna på grund av läroplansreformen. Deras tidigare mångåriga tjänstgöring inom skolväsendet och deras tidigare egna insatser för att förvärva behörighet till nuvarande tjänster måste enligt fackläraryrket mening beaktas när de ekonomiska villkoren för genomgång av utbildningen för de nya lärartjänsterna inom grundskolan fastställs av Kungl Maj:t. ■

EKONOMISKA VILLKOR VID STUDIER

MED de omfattande förändringar som genomförs i läroplanen för grundskolans högstadium kommer också kravet på vidareutbildning för de lärarkategorier som skall meddela undervisning inom de nya ämnena på högstadiet att bli synnerligen omfattande. För framförallt yrkeslärarna samt lärarna i tekniska läroämnen tillkommer härutöver vidareutbildning för undervisning i matematik samt fysik eller kemi för att de skall uppnå behörighet till lärartjänster i dessa ämnen jämte teknik.

I överläggningarna med Skolöverstyrelsen har fackläraryrket framhållit den absoluta nödvändigheten av att de ekonomiska villkoren under genomgång av utbildningen blir sådana att de berörda lärarkategorierna verkligen ges möjlighet att fullfölja det utbildningsprogram som är en förutsättning för att de skall kunna inordnas i undervisningen på det nya högstadiet. Det är här fråga om lärare som tjänstgjort inom grundskolan under en lång följd av år och som nu på grund av de radikala förändringar som genomförts på grundskolans högstadium ställs i en tvångssituation med krav på omfattande egna utbildningsinsatser om de överhuvudtaget skall kunna fortsätta sitt arbete på lärarområdet.

Skolöverstyrelsen framhåller att de olika förslag till lösningar av lärarfrågorna som man framfört till

Kungl Maj:t också bör kompletteras med vissa tidsbegränsade extraordinära regler för ekonomiska förmåner under den utbildning som är betingad av läroplansomläggningen. De extra ekonomiska förmåner som härvid kan övervägas är oavkortad lön under tjänstledighet, lön med B-avdrag och utbildningsarvode motsvarande oavkortad lön eller lön med B-avdrag. SÖ lägger emellertid inte konkreta förslag i vilka fall oavkortad lön eller lön med B-avdrag skall gälla utan förordar att Kungl Maj:t utanför ramen för gällande löneavtal och allmänna bestämmelser om studiesociala förmåner meddelar särskilda bestämmelser om ekonomiska förmåner under lärarnas studier. Fackläraryrket beklagar att SÖ inte funnit det möjligt att åtminstone i huvuddragen konkretisera sin uppfattning i detta avseende.

DEN vidareutbildning som nu måste komma till stånd leder i vissa fall till behörighet till högre tjänst än den som lärarna för närvarande innehar (yrkeslärare och lärare i tekniska läroämnen). I andra fall avser utbildningen de nytillkomna ämnena inom grundskolan — teknik och ekonomi — utan att vidareutbildningen leder till behörighet för högre tjänst. Det är uppenbart att den vidareutbildning som lärarna måste genomgå i sistnämnda fall skall ske utan egna ekonomiska insatser.

HUSHÅLLS-LÄRARNAS PROBLEM

I överläggningarna med utbildningsdepartementet och skolöverstyrelsen har från förbundets sida kontinuerligt hävdats att särskild hänsyn måste tas till de hushållslärare som examineras från de husliga seminarierna under tiden 1970/71 — 1972/73. Under dessa läsår kommer behovet av lärare i hemkunskap att drastiskt gå ner, vilket beror på att tyngdpunkten av hemkunskapsundervisningen flyttas från årskurs 7 till 8 enligt den reviderade läroplanen.

SÖ-skrivelsen tar upp flera förslag för att underlätta de redan anställda hushållslärarnas problem, t ex förslaget om extra lärartimmar, ett successivt införande av timplanen vilket leder till en mera begränsad nedgång i hushållsläraryrket, kvarstående i tjänst, under vissa villkor ledigamålan av tjänst undantags för hushållslärare m m, men dessa åtgärder kan endast marginellt underlätta anställningsproblematiken för de hushållslärarkandidater som examineras 1970, 1971 och 1972, av vilka flertalet tagits in vid seminarierna efter det att tjänstgöringssvårigheterna stått kla-